

EMMANUELLE BÉNICOURT
BERNARD GUERRIEN
Neoklasik Iktisat Teorisi

La th orie  conomique n oclassique:
Micro conomie, macro conomie et th orie des jeux
  1999, 2004, 2008 Editions La D couverte

İletiŐim Yayınları 2515 • BaŐvuru Dizisi 109
ISBN-13: 978-975-05-2235-2
  2017 İletiŐim Yayıncılık A. Ő.
1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnsel
YAYINA HAZIRLAYAN Hüseyin Şahin
KAPAK Seda Mit
KAPAK FOTOĐRAFI Denis İsmagilov
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Siyami Kuzu
DİZİN Berkay  z m
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İŐ Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletiŐim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletiŐim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EMMANUELLE BÉNICOURT
BERNARD GUERRIEN

Neoklasik İktisat Teorisi

Mikroekonomi, Makroekonomi
ve Oyun Teorisi

*La théorie économique néoclassique
Microéconomie, macroéconomie et théorie des jeux*

ÇEVİRENLER

*Mustafa Dönmez - Hüseyin Şahin
Ertuğrul Tokdemir*

EMMANUELLE BÉNICOURT Uluslararası ekonomi dersleri verdiği Valenciennes Hainaut-Cambrésis Üniversitesi'nde doçent olarak görev yapmaktadır. Özellikle kalkınma ekonomisiyle ilgilenmekte ve ekonomi teorilerinin sosyal ve politik yönleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

BERNARD GUERRIEN 1949'da doğdu. Paris Panthéon-Sorbonne Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde doçent olan Guerrien'in biri matematik diğeri iktisat konusunda iki doktorası var. Çalışmalarının ağırlık merkezini, neo-klasik iktisadın temel varsayımlarının sorgulanması oluşturuyor. Yazarın diğeri yapıtları: *Algèbre linéaire pour économistes* (Economica, 1982, Paris), *Initiation aux mathématiques en sciences économiques et sociales* (Economica, 1987, Paris), *Microéconomie et calcul économique* (B. Nezeys ile birlikte, Economica, 1987, Paris), *Concurrence, flexibilité et stabilité* (Economica, 1989, Paris), *Dictionnaire d'Analyse Economique* (La Découverte, 1996).

İçindekiler

Teşekkür	13
Giriş	15
Matematik kullanımı	17
Eserin planı	18
☐ Neoklasik teori ne değildir?	19
☐ "Neoklasik" adlandırma konusu	20
BİRİNCİ BÖLÜM	
İktisadın Temel Birimleri: Hanehalkları ve Firmalar	23
Birey kavramından <i>karar birimi</i> kavramına	24
<i>Mallar ve mal sepetleri</i>	25
Tüketici	26
<i>Tercih ilişkisi</i>	27
<i>Marjinal ikame oranı</i>	29
<i>Tercih ilişkisi ve fayda fonksiyonu</i>	30
☐ Türev ve marjda hesap	32
☐ Hanehalkları ve iyilikseverlik	33
Firma veya üretici	34
<i>İkame edilebilir girdiler</i>	35
<i>Bugünkü ikame ve dönemler arası ikame</i>	37
<i>Marjinal verimlilik</i>	39
<i>Ölçeğe getiriler</i>	40
☐ Ölçeğe getiri ve türdeş fonksiyonlar	41

İKİNCİ BÖLÜM

Mübadele Sorunu	43
Temel bir varsayım: Mübadeleler gönüllüdür	44
İki yanlı pazarlıkların belirsizliği	46
Marjinal ikame oranı: Bir rezerv oranı	47
Edgeworth diyagramı	48
Sözleşme eğrileri	51
Bir sözleşme eğrisi hesabı örneği	52
Edgeworth-Debreu-Scarf çözümü	53
<i>Bir örnek</i>	54
<i>Rekabetçi çözüm</i>	56
<i>Karmaşık ve sonuçsuz bir hikâye</i>	57
<i>İşbirlikçi oyunlar üzerine</i>	58
Sonuç	59
□ Ek: Kazancın pazarlıklar sırasında azaldığı örnekler	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tam Rekabet Piyasasında Hanehalkı Davranışları	63
Tam rekabet piyasasının varsayımları	64
<i>Tam rekabet ve "piyasalar"</i>	65
□ Fiyat yapıcı kurumdan bahsetme çekingenliği	67
<i>Zaman boyutlu tam piyasa sistemi</i>	68
□ Tam rekabetin doğru ve yanlış varsayımları	69
<i>Tam rekabet varsayımlarından arz ve talep fonksiyonlarına</i>	71
Tam rekabette hanehalkı seçimi	71
□ Nispi fiyatlar ve ölçü mali	72
<i>Hanehalkı seçiminin özellikleri</i>	73
<i>Özel bir durum: Emek arzı</i>	75
<i>Dönemler arası seçim</i>	77
□ Ek: Engel eğrisi, ikame etkisi ve gelir etkisi	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tam Rekabet Piyasasında Firmanın Seçimi	85
Firmanın seçimi: Üretim fonksiyonu yaklaşımı	86
Firmanın seçimi: Maliyet fonksiyonu yaklaşımı	88
<i>Tam rekabette ölçüğe getiri ikilemi</i>	88
<i>Tamamlayıcı girdiler ve maliyet fonksiyonu</i>	91
<i>İkame edilebilir girdiler ve maliyet fonksiyonu</i>	94

<i>Marjinal maliyet ve arz fonksiyonu</i>	96
□ Üretim fonksiyonundan maliyet fonksiyonuna.....	98
<i>Marjinal maliyet ve tamamlayıcı girdiler</i>	100
Sonuç.....	100

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tam Rekabet Piyasasında Denge	103
Denge fiyatlarının varlığı.....	103
Denge fiyatları ve miktarları.....	104
□ Arz ve talep eğrisi.....	106
Kısmi denge mi genel denge mi?.....	106
Tam rekabet dengesinin var olma koşulları.....	108
Arrow ve Debreu varsayımları.....	109
Walrasçı deneme yanılma.....	111
□ Tam rekabette üretimin yarattığı sorunlar.....	112
Suçlu: Gelir etkisi.....	113
Sonnenschein teoremi.....	114
Sonnenschein teoreminin sonuçları.....	115
"Uzun dönem" dengesi ve serbest giriş.....	116
Sonuç.....	119
□ Ek: Net talep fonksiyonunun genel özellikleri.....	120

ALTINCI BÖLÜM

Kaynakların Tahsisi ve Optimalite	123
Refah ekonomisi teoremleri.....	124
<i>Erişilebilir durumlar, Pareto kriteri ve optimumu</i>	124
<i>Refah ekonomisi teoremleri</i>	125
□ Refah ekonomisi birinci teoreminin kanıtlanması.....	127
<i>"Görünmeyen el" mi, "görünen el" mi?</i>	128
Dışsal etkiler.....	129
<i>Doğrudan görüşmelerle dışsal etkilerin giderilmesi</i>	130
□ Pareto optimalitesi ve "piyasa başarısızlıkları".....	131
□ "Coase Teoremi".....	132
<i>İhtiyaç duyulan piyasaların tesisi</i>	134
Ortak (kolektif) mallar.....	135
□ Ek. Optimalite ve kısmi denge yaklaşımı.....	137

YEDİNCİ BÖLÜM

Eksik Rekabet	143
Giriş.....	143
<i>Fiyat yapıcı davranış ve genel denge</i>	144
<i>Beklentilerin önemi üzerine</i>	145
Tekel ve tekel piyasasında rekabet.....	147
<i>Tekelin seçimi</i>	148
<i>Tam rekabet piyasası ile karşılaştırma</i>	150
<i>Tekel ve optimalite</i>	152
□ <i>Tekel modelinin çizimle gösterilmesi</i>	153
<i>Marjinal maliyet fiyatlandırması üzerine</i>	154
<i>Açmalık: Dengenin varlığı ve "piyasa hâkimiyeti"</i>	155
<i>Doğal tekel konusu</i>	158
<i>Tekelci rekabet</i>	159
<i>Tekelci rekabet ve kuruluş yeri seçimi</i>	161
<i>Tekel modeli üzerine son söz</i>	163
Düopol modelleri.....	163
□ <i>Fiyat yapıcı davranışlar ve model oluşturma güçlüğü</i>	164
<i>Cournot modelinin özellikleri</i>	165
<i>Cournot modelinde denge</i>	166
<i>Denge ve tahminler</i>	168
<i>Denge ve dengeye varış süreci</i>	170
<i>Stackelberg modeli</i>	171
<i>Bertrand modeli</i>	173
<i>Kreps ve Scheinkman modeli</i>	176
□ <i>Denge ve öngörü</i>	177
Sonuç.....	179
□ <i>Ek: Düopol firmaların seçimi ve tahminler</i>	180

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Neoklasik Teori ve Oyun Teorisi	183
Oyun modelleri: Genel açıklamalar.....	185
<i>İşbirlikçi ve işbirlikçi olmayan yaklaşımlar</i>	185
<i>Oyun kavramı</i>	186
<i>Tek aşamalı ve tekrarlı oyunlar</i>	187
<i>Tekrarlı ve dinamik oyunlar</i>	190
Oyun modellerinde rasyonalite ve tahminler.....	191
□ <i>Mahkûmlar çıkmazı</i>	192
<i>Geriye doğru çıkarsama ve tahmin</i>	193
<i>Bireysel rasyonalite ve sosyal optimalite</i>	194

<i>Hangi rasyonel davranış</i>	197
□ Bilgi kümeleri.....	198
<i>Eksikliğin olumlu yönleri</i>	200
<i>Tekrarlı oyunlar üzerine</i>	201
□ Rasyonelitenin karşılıklı ya da ortak bilgisi.....	204
Rasyonelite ve inançlar: Nash dengesi.....	204
<i>Rasyonelleştirilebilir sonuçlar</i>	205
<i>Nash dengesi</i>	207
<i>Nash dengesi teoreminin bir öngörüsü müdür?</i>	208
<i>Nash dengesi ve optimalite</i>	210
<i>Neden Nash dengesi</i>	211
□ Nash dengesine karşı çekinceler.....	212
Eksik bilgi üzerine.....	213
Evrimsel oyunlar üzerine.....	214
□ Ek: Karma stratejiler.....	215
Sonuç: Oyun teorisi üzerine kısa değerlendirme.....	217

DOKUZUNCU BÖLÜM

Neoklasik Teorinin Sınırlarında	219
Asimetrik bilgi.....	220
<i>Asimetrik bilgi ve pazarlık</i>	222
□ Beklenen fayda.....	225
İşlem maliyetleri teorisi.....	226
<i>Bir süper görünmez el mi?</i>	228
Sanayi ekonomisi.....	230
<i>Emisyon izinli piyasalar</i>	232
Deneyisel iktisat üzerine bazı düşünceler.....	234
□ Deneyisel piyasalar ve etkililik.....	237
Finans teorileri üzerine.....	238
<i>Etkililik sınırı ve beklenen kazanç ve risk arasında seçim</i>	240
<i>Piyasa portföyü ve paylaşılan beklentiler</i>	243
<i>Finans teorisi ve fiyat sorunu</i>	244
<i>Finans ve spekülasyon</i>	245
<i>Temel değer miti</i>	247
Sonuç.....	248

ONUNCU BÖLÜM

Toplulaştırma Problemi	251
Malların toplulaştırılması.....	253
<i>Sermaye konusu</i>	254
<i>Global veya neoklasik üretim fonksiyonu</i>	256
<i>"Üretimin tüketilmesi teoremi", etkinliğin ve adil olmanın kanıtı</i>	258
□ Clark hakkında Samuelson'un görüşleri.....	261
<i>Beklenmedik bir sonuç: Ölçeğe sabit getiri</i>	262
<i>Üretim fonksiyonundan tam rekabete</i>	263
<i>Bir tam rekabet dengesi?</i>	265
□ Faktör fiyatları sınırı.....	266
<i>Karmaşa, yeniden</i>	268
<i>Sermaye konusunda tartışma</i>	270
<i>Global üretim fonksiyonu ile ilgili bir değerlendirme</i>	271
Davranışların toplulaştırılması.....	273
Sonuç.....	274

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Neoklasik Teori ve Makroekonomi	277
Simge bir şahsiyet: Keynes.....	278
Mikroekonomi ve makroekonomi.....	280
Makroekonominin gelişimi.....	282
Makroekonominin mikroekonomik temelleri üzerine.....	283
Başlangıçtaki makroekonomi.....	285
<i>IS-LM modeli</i>	285
<i>Neoklasikler Keynesçilere karşı</i>	288
□ IS-LM modeline bir örnek.....	287
<i>"Neoklasik sentez"</i>	289
<i>Tutarsız bir sentez</i>	291
<i>Bir genel denge yaklaşımına dönülebilir mi?</i>	292
□ Sürekli gelir ve mikroekonomik temeller.....	293
Yeni neoklasik makroekonomi.....	294
<i>Fiyatlar ve tek bireyli bir modelde denge?</i>	295
<i>Tek bireyli modeller ve makroekonomi</i>	296
□ Robinson'un akli karışıyor ve piyasa kuruyor.....	297
<i>Şok kavramı üzerine</i>	298
Sonuç.....	299

ON İKİNCİ BÖLÜM

İş Çevrimleri Teorisi	301
□ Kydland ve Prescott'un sunumu.....	302
“Reel iş çevrimleri” modelleri (RBC).....	303
Kalibrasyon problemi.....	304
□ “Ramsey” modeli.....	305
□ Tahmin mi öykünme mi?.....	308
Robinson'da fiyatlar.....	309
Robinson ve “piyasaların rekabetçi dengesi”.....	311
Robinson tekere çomak sokuyor.....	312
Modelin normatif boyutu.....	314
□ Hesaplanabilir genel denge modelleri.....	315
Sonuç.....	316

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Büyüme	317
Solow modeli.....	318
<i>Solow'un gösterdiği</i>	318
<i>Solow'un göstermediği</i>	319
□ Solow modeli: Hipotezler ve sonuçlar.....	320
□ Solow modelinin varsayılan kazanımları.....	322
<i>Mikroekonomik temellerin araştırılması</i>	324
□ Merkezci olmayan ekonomi mi planlama mı?.....	325
<i>Solow modeli; büyümesiz bir model mi?</i>	326
<i>Teknik ilerleme ve Solow kalıntısı</i>	327
□ Solow modelinde teknik ilerleme.....	329
İçsel büyüme.....	330
<i>Araştırma-geliştirmeden beşeri sermayeye</i>	332
<i>Modelin normatif boyutu</i>	333
Sonuç.....	334

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Para	337
Para ve mikro-makro kopukluğu.....	337
Para ve ardişik ekonomiler.....	339
□ Paranın miktar teorisi.....	339
□ Öncelemeler, öngörüler ve inançlar.....	341
Geçici dengelerin varlığı.....	343
“Kiremit tarzı sıralı kuşaklar” modelleri.....	345
□ Lucas modeli.....	346

Bir denge yaklaşımı.....	347
Dönemler arası bir denge.....	349
□ Tam rekabet ve birbirini takip eden kuşaklar	350
Bozulmuş miktar teorisi	351
Sonuç.....	353
Sonuç	355
Neoklasik teori ve liberalizm.....	356
Tam rekabetten azade bir neoklasik teori	357
Bakış açısı değiştirme ihtiyacı.....	358
Kaynakça.....	361
Dizin.....	365

TEŞEKKÜR

Çevirideki öneri ve katkıları için Prof. Dr. Mehmet Bolak'a, Türkçe metni okuyarak önerilerde bulunan Müh. Dr. Sadık Akkaya'ya ve her aşamadaki destekleri için İTÜ İşletme Mühendisliği Bölümü mensubu iktisatçı meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

GİRİŞ

Neoklasik teori ekonomide hâkim teoridir; ekonomik ve toplumsal olayları toplumu oluşturan bireylerin tercihlerinden hareketle açıklamayı önermektedir. Bu açıdan, doğrusu biraz muğlak bir ifade ile yöntemsel bireyciliği esas alan bir yaklaşım sergiler. Başka bir ifade ile yöntemsel bireycilik, neoklasik teoride fazlaca öne çıkarılan kavramdır.

Neoklasik teorinin simge temsilcilerinden Gary Becker, Nobel ekonomi ödülü verilmesi vesilesi ile düzenlenen konferansta, kendisinin de benimsediği bu ekonomik yaklaşımın, bencil, özgeci, dürüst, kötü niyetli veya mazoşist olması muhtemel bireylerin her birinin, *kendi anlayışlarına göre*, refahı azamileştirme peşinde koştuğunu varsayan bir *analiz yöntemi olduğunu*, ifade etmiştir [Becker, 1993].* Refah azamileştirilmesi, zaman, gelir, hafıza kapasitesi ve hesap yapma kabiliyeti gibi çeşitli kısıtlar altında gerçekleştirilir, ancak bunlar arasında en önemli kısıt bireylerin sahip olduğu zamanın sınırlı oluşudur.

Neoklasik teoriyi tanımlamak için bir kaç anahtar sözcük yeterlidir. Bu sözcüklerin başında birey, güdü, kısıt ve refah aza-

(*) Köşeli parantez içindeki atıflar kitabın sonundaki kaynakçayadır.

mileştirilmesi gelir. Bu kavramlar içinde olması gereken; eksikliği hemen hissedilen bir kavram da toplumun, daha doğrusu onu oluşturan bireylerin organizasyon biçimidir. Becker, konuşmasında bireylerin faydalanabildikleri mevcut fırsatların ekonomide ve başka alanlarda olduğunu hatırlatıyor. Ona göre, neoklasik iktisatçılar her koşulda aynı okuma listesini ve okuma biçimini öneriyorlar. Bu yaklaşım, toplumu, önlerine çıkan her fırsatı değerlendirerek refahlarını artırma peşinde koşan bir insan yığını olarak görmekten ibarettir. Öyle ki bu okuma programı çölde göçebe yaşayan kabilelere de, 21. yüzyılda büyük metropollerde yaşayan insanlara da veya Orta Çağ Avrupa köylüsüne de uygulanabilmelidir. Bir toplumdan diğerine, sadece sunulan fırsatlar farklı olacaktır.

Bununla birlikte, her şeyin olabileceği tespitinde bulunmanın ötesinde, işe yarar bir teoriye sahip olmak için bireyler ve onları harekete geçiren güdülerin dışında başka öğelere de ihtiyaç vardır. Gözlemlenen olaylara ilişkin açıklanmalar yaparken ve daha da önemlisi şu veya bu koşulda ortaya çıkacak şeyler konusunda tahminlerde bulunurken, bireysel tercihlerin belirlenebilmesi ve kullanılabilmesi için toplumsal organizasyon kurallarını ve biçimlerini tanımak gerekir. Kuşkusuz, belirli bir andaki toplumsal organizasyon biçimi bireylerin geçmişteki tercihlerinin sonucu olarak kabul edilebilir. Fakat bu tercihler de, belirli bir bağlamda oluşmuştur ve bu bağlamın da önceki dönemlerin tercihleri sonucunda oluştuğu ve değerlendirmelerin bu minval üzere gideceği unutulmamalıdır.

Burada konu şu ünlü tavuk yumurta sorununu çağrıştırıyor. Toplum mu bireyden yoksa birey mi toplumdan (tavuk mu yumurtadan yoksa yumurta mı tavuktan) çıkmaktadır? Bu sorun ancak, konu ile ilgilenildiği anda birinin veya diğerinin varlığı peşinen kabul edilerek ve geçmişte hangisinin önce var olduğunu bilme hususuna takılmadan, çözülebilir. Neoklasik iktisatçılar, açıkça itiraf etmeseler de, modellerinde yer verdikleri bireylere katı kurallı organizasyon modelleri dayatırken, tam bunu yaparlar. Bu tutum onlara bireylerin tercihlerini başlıca özellikleri ile tanımlama imkânı verir.

Bu kitap neoklasik teorinin ortaya koyduğu modellerin dayandığı kurumsal çerçeveye özel bir önem atfetmektedir. Bu nedenle söz konusu teorinin alışlagelmiş anlatımlarından bu yönüyle ayrılır. Zira neoklasik teori neredeyse sadece bireylerin özellikleri, davranışları ve matematik kullanım tercihlerinin yol açtığı gelişmeler üzerinde durur. Bu modellerin yazıldığı ortamın keşfi okuyucuya bırakılır.

Matematik kullanımı

Neoklasik teorinin bireyi, sahip olduğu sınırlı kaynaklarla refahını maksimize etme arayışındadır; matematikçinin ilgisini çeken de budur. Bu noktadan itibaren matematikçi her bireyi, tüketilen veya üretilen mal miktarı ile ilişkilendirerek, matematiksel anlamda bir fonksiyonda ifade etmeyi düşünür. Tüketilen veya üretilen mal miktarını, bireylerle ilişkilendirerek, bireysel refahın bir göstergesi olarak sunar. Bu noktada bireyin tercihi, bir fonksiyonun maksimumunu belirlemekten ibaret olan sorunun çözümü olarak görülür. Fonksiyonun değişkenleri, kaynakların kıtlığı ile belirtilen bir dizi kısıta bağlanmış, alınan ve satılan mal miktarlarıdır. Neoklasik teorisyenler, bu sorunun öngörülebilir ve düşünülebilir farklı koşullarda çözümü için fazlaca zaman ve enerji harcamışlardır. Farklı koşullar, bireylerin özelliklerinden kaynaklandığı gibi, onların toplumsal organizasyonundan da kaynaklanır. Bundan dolayı çoğunlukla ağır ve karmaşık matematik modellerin geliştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu modellere ihtiyaç olup olmadığı ayrıca karnıtlanmayı beklemektedir.

Neoklasik teori, mademki içinde yaşadığımız ticari ilişkiler dünyası ile ilgilidir, o hâlde tamamen sözel-edebi anlatımla da ortaya konulabilir. Ancak matematik sembollerin kullanılması, sembollere aşına olanlara bazen düşüncenin daha kolay anlatılmasında yardımcı olmaktadır. Fakat özellikle, işaretler, hipotezlerin kapsamı ve neoklasik teorinin sonuçları konusunda tam fikir edinmek isteyen birinin, modelde kullanılan denklemlere sıkça göz atması gerekir. Zira matematiksel modellerin

yazarları, bunların anlamları ve ön kabulleri konusunda nadiren ayrıntılı açıklamada bulunurlar. Bu kitap, sanıldığından daha kolay olan bu çözümleyici çalışmada, nereye ve nasıl bakacağını bilen okuyucuya yardımcı olmak amaçındadır.

Burada şaşırtıcı olan bir durum ile karşı karşıyayız: Fransızca ve İngilizcede neoklasik teoriyi doğru bir biçimde anlatan *hiçbir* eser yok. Teorinin matematiksel modellerindeki başlıca hipotezlerin anlamının genel okuyucuya günlük dilde verilmesi bu duruma tipik örnektir. Ancak açıklanmış hipotezler yanında çok sayıda açıklanmamış olanlar da vardır. Anlatım, ister uzmanlara yönelik minimum bir düzeyde teknik açıklama ile esas olarak matematik planda olsun veya isterse “pedagojik” olma iddiasında bulunsun, bir dizi hatalar içerir. Anlaşılır tarzdaki ifadeler de doğrusu modelin yumuşatılmış içeriğini yansıtmamaktadır. Bu yanlış anlatımlara gerektiğinde, yeri geldiğinde işaret edeceğiz. Böylece bu tür yanlış anlatımlarla bir şekilde karşılaşan herhangi bir kimsenin, örneğin bir iktisat öğrencisinin, gerçekte anlatılmak istenenin ne olduğunu ve ne içerdiğini doğru anlayabilmesi veya en azından konu üzerinde bir değerlendirme yapabilmesi mümkün olacaktır.

Neoklasik teori konusunda karşılaşılan zorluklar, yapılan matematik kullanımı kadar en azından bu teori konusunda bizzat taraftarlarının anlaşılmaz söylemlerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda, teorinin karşıtları, teoriye yanlış bir görüntü verdikleri –yanlışla yanlış ekledikleri– yani ona söylemediğini söyledikleri için eleştirilemez.

Eserin planı

Bu çalışmada izlenen plan bizzat neoklasik teorinin zaman içindeki gelişimini yansıtmaktadır. Çalışma, soyutlanmış oldukları kabul edilen bireylerin incelenmesi ile başlamakta, sonra onların refahını iyileştirmek için yapabildikleri mübadele ile ilgilenmektedir. Neoklasiklerin öne çıkardıkları veya yeğledikleri çözüm “tam rekabet” denilen çözümdür. Bu çözüm çalışmada birçok bölümün konusunu oluşturuyor. Tam rekabet

Neoklasik teori ne değildir?

Neoklasik teori piyasa, rekabet ve özel girişimcilik üzerine övgülerin yapıldığı ülkelerde, başka bir ifadeyle günümüzde hemen her yerde, hâkim teoridir. Buradan “piyasa her şeydir” veya “her şey piyasa sayesinde vardır” anlayışına katılmayanlar arasında, bu ifadede kuşatıcı ve desteği matematik olan neoliberalizm kavramını görmek şeklinde çok yaygın bir tavır alış vardır. Öte yandan kendilerini neoklasik teori taraftarı olarak ifade edenlerin çoğunun ekonomide liberal tarafta yer aldığı ve bu durumun kendilerini rahatlatığına inandıkları açıktır. Gerçekte sorun genellikle düşünüldüğünden daha karmaşıktır. Zira eğer, bir yandan, birey ve onun tam bir özgürlük içindeki tercihlerine yapılan vurgu liberal söylem yönünde gidiyorsa ve öte yandan tercihlerin karşılıklı etkileşimleri ve sonuçlarının incelenmesi neoklasik teorisyenleri farklı pozisyon almaya götürüyorsa, bu noktada devlet müdahalesi çok önemli bir rol oynayabilir.

Neoklasik teoride, bazen, fazla karmaşık olmayan ve çözülebilir modeller oluşturabilmek için çok katı hipotezler geliştirilerek matematik kulla-

nımına tuhaf bir rol veriliyor. Kendi çıkarları doğrultusunda ve özgür biçimde davranan bir yığın insanın ilişkilerinin karmaşıklığı içinde, bazen çok organize ve oturmuş bir sistemin tercih edilmesinin liberalizmle fazla bir ilgisi olmasa gerektir. Bu noktada Kwai Köprüsü sendromu kendini gösteriyor. Neoklasik modeli tasarlayanlar, modelin matematik güzelliği karşısında adeta büyüleniyor; onu terk etmeye veya yıkmaya kıyamıyor ve ulaşmak istediklerinin tersine yöneliyorlar.

Aşırı liberaller bu sapmanın farkındalar ve bundan dolayı ekonomide matematik kullanımına karşı düşmanlıklarını saklamıyorlar. Zira bu gidişte müdahaleciliğin tohumlarını görüyorlar ki tamamen de haksız değiller. Bu kitap boyunca, neoklasikler açısından planlama ile serbest piyasa arasındaki sınırın açık olmadığı, netlikten uzak olduğu ve bu durumun onlar için en küçük bir paradoks teşkil etmediği görülecektir.

İşte, aynı teorik çatının mensupları olduklarını ifade etmelerine rağmen, neoklasiklerin aynı noktada bulunmadıklarını ve devletin ekonomide oynaması gereken rolü konusunda anlaşmaktan uzak olduklarını açıklayan bir neden daha...

modeli çözümünü, bazı durumlara vurgu yaparak dengeyi matematik incelemesine imkân verir. Tam rekabet koşullarında denge analizi tüm diğer modeller için değişmez referanstır. Bu modeller arasında, yalnız bir bölümün tahsis edildiği eksik rekabet modelleri de vardır. Kitapta neoklasik teori ile ortak özelliklere sahip olan oyun teorisine değiniyoruz; fakat oyun teorisi rasyonel davranışların sonuçları konusunda neoklasik teori kadar iyimser değildir.

Kitabın ilk bölümlerinde incelenen modeller, ister tam rekabete, ister eksik rekabete dayansın, ileri derecede soyuttur. Hatta kimileri bu modeller için gerçek dışı diyebilir. Öte yandan neoklasik teorisyenler bu modeller konusunda işi tarihten, söylenceden bahsetmeye kadar götürdüler. Ancak bu modellerin ne ampirik olarak test edilme ne de öngörü sunabilme yetkinliği vardır. O hâlde mübadele toplumlarının gerçekliğini in-

“Neoklasik” adlandırma konusu

Neoklasik teori her zaman aynı şekilde adlandırılmadı. Bu teoriyi “ neoklasik” sıfatı ile nitelendirmek nispeten yeni başladı ve 1970’li yıllardan itibaren giderek yerleşti. Neoklasik teoriden ilk söz eden, teorisinin en acımasız karşılarından birisi, iktisatçı-sosyolog Thorstein Veblen’dir (1857-1929). Veblen bu sıfatı, neoklasik mimari konusunda da yapıldığı gibi, teoriyi biraz da alaya almak için seçmişti. Ancak teorisinin taraftarları, muhtemelen taşıdığı ironiyi bilmeden, bu adlandırmayı giderek benimsediler.

Önceleri, bu teoriyi adlandırmak için, neoklasik teoriye ziyade, marjda hesaplamayı (matematiksel anlamda, türevi) çağrıştırma maksadıyla, marjinalizm deniliyordu. Neoklasik teorisinin kurucusu olarak genellikle kabul edilen Carl Menger (1840-1921), Stanley Jevons (1835-1882) ve Leon Walras (1834-1910), teorik çalışmalarında hareket noktası olarak aldıkları bireysel tercihleri incelemek için bu tür hesaplamalara başvurmuşlardı. Marjinalist kavramların ve tekniklerin gelişmesinde Alfred Marshall’ın da (1842-1924) çok önemli rolü oldu.

celelemek için bu modellerden uzak durmak ve gözleme ve iç gözleme yer veren farklı modeller tasarlamak gerekir mi? “Neoklasik Modelin Sınırlarında” başlıklı Dokuzuncu Bölüm’de, henüz genellikle kuluçka safhasında bulunan bu alternatif teoriler incelenmektedir. Bu modellerde neoklasik perspektife ait nelerin olduğunu –yazarları zaten açıklıyor– ve hangi noktalarda ondan ayrıldıklarını görme fırsatı doğuyor.

Kitabın son bölümleri aynı düşünce ile oluşturuldu. Bu bölümlerde neoklasik teoriye yöneltilen makroekonomi ve mikroekonomi arasındaki kopukluk eleştirisi incelenmiştir. Neoklasik iktisatçılar arasında bitmez tükenmez tartışmalara yol açan toplulaştırma problemine özel bir önem atfedilmiştir. Bu problemle başa çıkmak için kimileri makroekonomiden hareketle, çok az sayıda malın ve karar biriminin yer aldığı bir mikroekonomi oluşturmayı teklif ediyor. Fakat bu konuda neoklasik iktisatçılar arasında bir görüş birliği sağlanmış değildir.